

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

รัฐธรรมนูญปี 2560
เชื่อมโยงกับความท้าทายประชาธิปไตยบนทางสองแพร่ง

จัดทำโดย นายสมโภชน์ ไตรรักษา
รหัส ๖๔๐๙๓๕

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๙
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐

สื่อมวลชนกับความท้าทาย ประชาธิปไตยไทยบนทางสองแพร่ง

บทนำ

ตลอดกว่าสิบปีที่ผ่านมา ประเทศไทยเผชิญหน้ากับวิกฤตการเมืองที่นำไปสู่การทำรัฐประหารถึงสองครั้ง คือ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ยึดอำนาจรัฐบาลรักษาการ พ.ต.ท. (ยศในขณะนั้น) ทักษิณ ชินวัตร และ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ การยึดอำนาจจากรัฐบาลรักษาการ นายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล ปฏิบัติหน้าที่นายกรัฐมนตรี หลังน.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ถูกศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้พ้นจากตำแหน่ง กรณีโยกย้ายนายถวิล เปลี่ยนศรี จากเลขา สมช. ไปเป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ความขัดแย้งทางการเมืองทวีความรุนแรงมากขึ้น แบ่งแนวคิดด้านประชาธิปไตยของคนไทยออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเรียกร้องประชาธิปไตยแบบสุดขั้ว ทุกอย่างต้องมาจากการเลือกตั้ง ขณะที่อีกฝ่ายหมดศรัทธากับนักการเมือง หันไปสนับสนุนอำนาจจากกองทัพ พัฒนามาเป็นความขัดแย้งระหว่างคนต่างรุ่นและความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

สื่อมวลชนจึงต้องทำงานบนความท้าทายของสถานการณ์ที่อาจถูกผลักไปอยู่ด้านใดด้านหนึ่งได้โดยง่าย หลายคนมักพูดถึงการทำหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง แต่โดยส่วนตัวแล้วเห็นว่า “ความเป็นกลาง” ไม่มี มีแต่ “ความเป็นธรรม” ซึ่งอาจขัดแย้งกับหลักทฤษฎีที่ยึดถือกันมาโดยตลอด

ที่ระบุว่า “ความเป็นกลาง” ไม่มี มีแต่ “ความเป็นธรรม” นั้น เป็นเพราะเรามีอัจฉริยะบรรณของสื่อมวลชนได้ด้วยการนำเสนอข้อมูลจากสองฝ่ายด้วยน้ำหนักที่เท่ากันได้ในทุกเรื่อง เนื่องจากบางข้อมูลเป็นการให้ข้อมูลเท็จ สื่อมวลชนจึงมีหน้าที่ ในการกลั่นกรองข้อมูล ในฐานะผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper) คัดเลือกเนื้อหาก่อนนำเสนอต่อสาธารณชน บนหลักความเป็นธรรมให้กับคู่กรณีด้วย โดยสิ่งสำคัญที่สุดคือการนำเสนอความจริง

ความยากของการทำหน้าที่สื่อมวลชนในปัจจุบันคือ มักมีความจริงมากกว่าหนึ่งชุด ออกจากแหล่งข่าวต่างขั้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ชุมนุมประท้วง ที่ยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน และที่ยากที่สุดคือ ความขัดแย้งที่สุกงอมจนถึงขั้น “ผีไม่เผา เงานไม่เหยียบ” ระหว่างคนสองกลุ่ม นำไปสู่ปัญหาใหญ่ระดับชาติที่แม้แต่ความจริงก็อาจแก้ไขได้ เพราะ “ความเชื่อ” กลับมาอยู่ “เหนือความจริง” ไปเสียแล้ว

หน้าที่ของสื่อมวลชนบนสถานการณ์ที่เปราะบางของประเทศ จึงมีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการกระตุ้นเตือนสังคม ให้หันมายุติถือ “ความจริง” มากกว่า “ความเชื่อ” เข้าใจ “หลักการ” มากกว่าการยึด “หลักฐาน” ยอมรับ “เหตุผล” มากกว่า “อารมณ์ ความรู้สึก” ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่าย

ในฐานะที่ทำงานด้านสื่อสารมวลชนมากกว่า ๓๐ ปี หลักการที่ยึดถือเสมอคือ ถูกต้อง รวดเร็ว รอบด้าน สุจริต เป็นธรรม และรับผิดชอบ ซึ่งสถานการณ์ในปัจจุบันนั้น มีความซับซ้อนจากความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศหลากหลายมิติ โดยเฉพาะมิติด้านกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังจะเห็นได้จาก “รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐” ที่มีเนื้อหา “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” อันเกิดจากบทเฉพาะกาล ที่ทำให้รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ต้องอยู่ภายใต้การกำกับของ คสช. ในทางอ้อมเป็นเวลา ๕ ปี จากกรณีให้สมาชิกวุฒิสภา หรือ สว. ที่คสช. เป็นผู้แต่งตั้ง มีอำนาจในการโหวตเลือกนายกรัฐมนตรี ซึ่งยังเป็นอำนาจที่ไม่ได้รับการแก้ไข แม้จะมีเสียงเรียกร้องจากหลายฝ่ายก็ตาม

บทความนี้จะมุ่งนำเสนอเนื้อหากฎหมาย และรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน และผลกระทบต่อประชาธิปไตยไทย

เทียบเสรีภาพสื่อมวลชนไทยกับต่างประเทศ

ดังที่กล่าวไปแล้วในบทนำว่า คนไทยถูกแบ่งออกเป็นสองขั้วใหญ่ กลุ่มหนึ่งมุ่งไปที่ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง กับอีกกลุ่มอ้างความชอบธรรมสนับสนุนกองทัพใช้อำนาจจัดการนักการเมืองทุจริต ไม่ให้ค่า “ประชาธิปไตยจากการเลือกตั้ง” ในสังคมยุคข่าวสาร (Information age) ที่ก้าวสู่ยุคดิจิทัล มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตคนไทย ไม่ต่างจากปัจจัยที่ ๕ ความรวดเร็วในการนำเสนอข่าวสาร มาพร้อมกับการปั่นกระแสและข่าวปลอม ที่มีให้เห็นเกลื่อนเมือง ไม่นับรวมปฏิบัติการข่าวสาร หรือ IO (Information Operation) ซึ่งในปัจจุบันอำนาจจากสองขั้วการเมือง ขยับมาทำสงครามในโลกโซเชียลกันรุนแรงขึ้น ผลกระทบที่ตามมาคือความสับสนในสังคม ที่ยิ่งทำให้แยกแยะได้ยาก ระหว่าง “ความเชื่อ” กับ “ความจริง” ขณะที่สื่อมวลชนหลายสำนักยังเลือกที่จะสนับสนุนฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง อย่างชัดเจนอีกด้วย อันเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข

เสรีภาพของสื่อมวลชนกับประชาธิปไตยแบบไทย ๆ แตกต่างไปจากในอดีตอย่างเห็นได้ชัด ด้านหนึ่งพัฒนาแต่อีกด้านหนึ่งถือว่าถดถอย ที่พัฒนาไปคือเรื่องของเทคโนโลยี แต่ที่ถดถอยอย่างเห็นได้ชัดคือการมีอำนาจหน้าที่ เฝ้าระวัง ล้มล้างคำโฆษณาชวนเชื่อไม่ว่าจะเป็นจากฝ่ายใดได้อย่างมีศักยภาพ เนื่องจากประชาชนทุกคน ได้กลายเป็นเจ้าของสื่อไปเสียแล้ว อาทิ การสื่อสารผ่านเฟซบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ และอินสตาแกรม การขยายข่าวกระจายในกลุ่มพรรคพวก จนเกิดเป็นกระแสสังคม จึงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว รวากับไฟลามทุ่ง ที่สำคัญไม่อาจดับได้โดยสนิทด้วย

จากบทความในเว็บไซต์ INDO-PACIFIC DEFENSE FORUM เรื่อง “เสรีภาพสื่อมวลชนถดถอยลงก่อนวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก ระบุว่า ตามรายงานประจำปีขององค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน หรือ อาร์เอสเอฟ ที่เผยแพร่เมื่อกลางเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๖๔ ระบุว่าเสรีภาพสื่อมวลชนทั่วโลกถดถอยลง โดยอ้าง

ว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นหนึ่งในผู้กระทำความผิดที่เลวร้ายที่สุด โดยอยู่ในอันดับที่ ๑๗๗ จาก ๑๘๐ ประเทศเป็นปีที่สามติดต่อกันในดัชนีเสรีภาพสื่อมวลชนโลกปี พ.ศ. ๒๕๖๔

พรรคคอมมิวนิสต์จีน “ยังคงใช้การเซ็นเซอร์ทางอินเทอร์เน็ต การเฝ้าระวัง และโฆษณาชวนเชื่อในระดับที่ไม่เคยมีมาก่อน” รายงานของอาร์เอสเอระบุว่า “รัฐบาลจีนใช้ประโยชน์จากการแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ เพื่อยกระดับการควบคุมข้อมูลออนไลน์มากยิ่งขึ้น”

รายงานดังกล่าวระบุว่า จีนยังคงเป็น “ผู้คุมขังผู้สื่อข่าวรายใหญ่ที่สุดในโลก” โดยกักขังผู้พิทักษ์เสรีภาพสื่อมวลชนมากกว่า ๑๒๐ คน ผู้สื่อข่าวอย่างน้อยเจ็ดคนยังคงถูกคุมขังในข้อหารายงานข่าวการแพร่ระบาด และผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์มากกว่า ๔๕๐ คนถูกจับกุมในข้อหาแบ่งปัน “ข่าวลืออันเป็นเท็จ” เกี่ยวกับไวรัสดังกล่าว ตามรายงานของอาร์เอสเอ

ยิ่งไปกว่านั้น “‘ไวรัสการเซ็นเซอร์’ ยังได้ขยายออกนอกประเทศจีนไปยังภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฮ่องกง (อันดับที่ ๘๐) ซึ่งกฎหมายความมั่นคงแห่งชาติที่รัฐบาลจีนบังคับใช้นั้นเป็นการคุกคามผู้สื่อข่าวอย่างร้ายแรง” รายงานดังกล่าวระบุว่า โดยเรียก “การควบคุมข้อมูลแบบเผด็จการ” จากพรรคคอมมิวนิสต์จีนในฮ่องกงว่าเป็น “ข้อกังวลอย่างยิ่ง”

มีเพียงเติร์กเมนิสถาน เกาหลีเหนือ และเอริเทรียที่อยู่ในอันดับต่ำกว่าจีนในดัชนีดังกล่าวซึ่งประเมินประเทศต่าง ๆ ตามระดับเสรีภาพที่มีต่อผู้สื่อข่าว เกาหลีเหนือ “ซึ่งไม่มีความจำเป็นต้องใช้บทเรียนการเซ็นเซอร์ข้อมูลจากจีนที่เป็นประเทศเพื่อนบ้าน ยังคงได้รับการจัดอันดับเป็นประเทศที่มีเสรีภาพสื่อต่ำที่สุดในดัชนีดังกล่าว เนื่องจากการควบคุมข้อมูลและประชากรของประเทศแบบเผด็จการ พลเมืองเกาหลีเหนือยังอาจต้องลงเอยด้วยการเข้าไปอยู่ในค่ายกักกัน ในข้อหาเพียงแค่อู๋เว็บไซต์ของสื่อในต่างประเทศ” รายงานดังกล่าวระบุว่า

รายงานระบุว่า การสื่อสารมวลชนในพม่าจัดอยู่ในอันดับที่ ๑๔๐ เนื่องจากการทำรัฐประหารทางการทหารในรอบสิบปี เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ ผู้สื่อข่าวที่พม่า “ต้องเผชิญหน้ากับการรณรงค์การจับกุมและการเซ็นเซอร์ข้อมูลอย่างเป็นระบบอีกครั้ง และผู้สื่อข่าวหลายคนจะยอมสละตนทำงานอย่างลับ ๆ เพื่อให้มีอิสระในการรายงานสิ่งที่เกิดขึ้นและหลบเลี่ยงตำรวจ”

เมื่อเทียบกับประเทศไทยเราอาจไม่เลวร้ายเท่ากับหลายประเทศที่ระบุในรายงานนี้ แต่มีหลายอย่างที่เราจะเทียบเคียงกันได้ เช่นกรณีที่รายงานระบุว่า รัฐบาลจีนใช้ประโยชน์จากการแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ เพื่อยกระดับการควบคุมข้อมูลออนไลน์มากยิ่งขึ้น ในประเทศไทยมีการตั้งคำถามอย่างมาก กรณีนายกรัฐมนตรีออกข้อกำหนดตามความในมาตรา ๙ ของ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฉบับที่ ๒๗ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔ โดยประเด็นที่กลายเป็นเรื่องอ่อนไหว จนนำไปสู่ความเคลื่อนไหวของสื่อมวลชนขอให้ยกเลิกคือ ข้อ ๑๑ ที่กำหนดว่า “มาตรการเพื่อมิให้มีการบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร อันทำให้เกิดความ

เข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉิน การเสนอข่าว หรือการทำให้แพร่หลาย ซึ่งหนังสือ สื่อพิมพ์ หรือสื่ออื่นใด ที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว หรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทว่าราชอาณาจักรนั้น เป็นความผิดตามมาตรา ๙(๓) แห่ง พระราชกำหนด การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๔๘ การฝ่าฝืนข้อกำหนดนี้ มีโทษจำคุกไม่เกิน ๒ ปี ปรับไม่เกิน ๔ หมื่นบาท ซึ่งเป็นโทษที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๘ ของ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ

โดยนายกรัฐมนตรียังได้ออกข้อกำหนดฉบับที่ ๒๙ เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๔ มีเนื้อหา ลักษณะเดียวกันด้วย

การออกข้อกำหนดดังกล่าวทำให้ ๖ องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ยื่นจดหมายเปิดผนึกถึง พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เรื่อง ขอให้ยกเลิกข้อความในข้อที่ ๑๑ ของข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการ บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (ฉบับที่ ๒๗) และข้อกำหนดในฉบับที่ ๒๙ มีเนื้อหาระบุว่า

ตามที่ท่านได้ออกข้อกำหนดตามมาตรา ๙ (๓) แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ ฉบับที่ ๒๗ ข้อ ๑๑ เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔ และฉบับที่ ๒๙ เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๔ ระบุข้อความว่า ในลักษณะเดียวกันว่า “การเสนอข่าวหรือการทำให้แพร่หลาย ซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออื่นใด ที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว หรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนทั่วราชอาณาจักร” ตามความทราบแล้วนั้น องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนทั้ง ๖ องค์กร ดังมีรายชื่อท้ายจดหมายเปิดผนึกฉบับนี้ ได้ปรึกษาหารือกันจนมีข้อสรุปว่า ถ้อยคำตามข้อกำหนดดังกล่าว สุ่มเสี่ยงที่จะถูกใช้เป็นเครื่องมือคุกคามเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนและสื่อมวลชน ซึ่งได้รับการรับรองไว้ในมาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๕ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

๑. ข้อกำหนดดังกล่าว ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการเอาผิดแม้เพียงแค่ว่า “ข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว” โดยปราศจากหลักเกณฑ์หรือขอบเขตของการใช้อำนาจที่ชัดเจน ดังนั้น แม้ประชาชนและสื่อมวลชนที่เผยแพร่ข้อเท็จจริงหรือความจริงก็อาจถูกดำเนินคดีหรือคุกคามจากหน่วยงานของรัฐได้ เพียงเพราะใช้วิจารณ์ญานว่าเป็นการทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว

๒. ข้อกำหนดทั้ง ๒ ฉบับนี้ มีเนื้อหาแตกต่างจากข้อกำหนดในลักษณะเดียวกันที่เคยมีการประกาศก่อนหน้านั้นในข้อกำหนดฉบับที่ ๑ ลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๓ ข้อ ๖ ซึ่งระบุไว้ความชัดเจนว่า จะห้ามเสนอข่าวฯ ได้ ต้องเป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์โรคระบาดโควิด-๑๙ และต้องเป็นการเสนอข่าวหรือทำ

ให้เผยแพร่ข้อความอันไม่เป็นความจริง รวมทั้งระบุให้เจ้าหน้าที่ต้องเตือนให้ระงับหรือสั่งให้แก้ไขข่าวเสียก่อน

๓. ตลอดระยะเวลา ๒ สัปดาห์ที่ผ่านมา หลังจากที่องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนได้ออกแถลงการณ์ แสดงความกังวลพร้อมทั้งขอให้รัฐบาลทบทวนการออกข้อกำหนดข้างต้น หรือจัดทำแนวปฏิบัติจากข้อกำหนด และแถลงถึงเจตนารมณ์ในการบังคับใช้ให้เกิดความชัดเจน เพื่อมิให้มีการนำข้อกำหนดดังกล่าวไปเป็นเครื่องมือในการปิดกั้นการทำหน้าที่เสนอข่าวสารของสื่อมวลชนและการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริตของประชาชน จนกระทบต่อสิทธิการรับรู้ข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นของประชาชน แต่กลับถูกเพิกเฉย อีกทั้งได้มีการออกข้อกำหนดฉบับที่ ๒๙ ซ้ำอีกครั้ง โดยมีการขยายขอบเขตการใช้อำนาจในการจำกัดเสรีภาพการแสดงความคิดเห็นของประชาชนและสื่อมวลชนให้กว้างขวางออกไปอีก

ด้วยเหตุผลที่ระบุมาข้างต้น องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนทั้ง ๖ องค์กร จึงขอเรียกร้องให้มีการยกเลิกข้อความในข้อที่ ๑๑ ของข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (ฉบับที่ ๒๗) รวมทั้งข้อกำหนดฉบับที่ ๒๙ (ทั้งฉบับ) โดยทันที เพื่อมิให้เกิดความเสียหายต่อเสรีภาพของประชาชนและสื่อมวลชนมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ซึ่งจะให้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-๑๙ เลวร้ายลงไปอีก

ทั้งนี้ หาก ฯพณฯ นายกรัฐมนตรียังคงเพิกเฉยต่อข้อเรียกร้องตามจดหมายเปิดผนึกฉบับนี้ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนทั้ง ๖ องค์กรจะเพิ่มมาตรการในการกดดันให้รัฐบาลต้องพิจารณายกเลิกข้อกำหนดดังกล่าว ทั้งมาตรการทางด้านกฎหมายและมาตรการทางสังคมต่อไปจนถึงที่สุด

สำหรับ ๖ องค์กรสื่อฯ ที่ร่วมกันเคลื่อนไหว ประกอบด้วย สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ และ สหภาพแรงงานกลางสื่อมวลชนไทย

ต่อมา ๖ องค์กรสื่อฯ ยืนยันเรื่องต่อศาลแพ่ง เพื่อขอให้ออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว ห้ามนายฯ ใช้ข้อกำหนดฉบับที่ ๒๙ ซึ่งศาลแพ่งออกนั่งพิจารณาไต่สวนพยานหลักฐานแล้วมีคำสั่ง เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๔ สรุปเนื้อหา ดังนี้

ข้อกำหนดฯ ข้อ ๑ ที่ห้ามเผยแพร่ข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว มิได้จำกัดเฉพาะข้อความอันเป็นเท็จดังเหตุผลและความจำเป็นตามที่ระบุไว้ในการออกข้อกำหนดดังกล่าวย่อมเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของโจทก์ทั้งสองและประชาชนที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติคุ้มครองไว้ ทั้งยังไม่ต้องด้วยข้อกำหนดฯ ที่ระบุว่า จำเป็นต้องมีมาตรการที่กำหนดให้การใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกเป็นไปอย่างมีเหตุผล ถูกต้องตามข้อเท็จจริงตามกรอบที่รัฐธรรมนูญกำหนด

ทั้งข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวตามข้อกำหนดข้อดังกล่าว นั้น มีลักษณะไม่แน่ชัดและขอบเขตกว้าง ทำให้โจทก์ทั้ง ๑๒ ประชาชนและผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนไม่มั่นใจ ในการแสดงความคิดเห็นและสื่อสารตามเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๓๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติคุ้มครองไว้ นอกจากนี้ยังเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่ต้องด้วย มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง แห่งรัฐธรรมนูญฯ

ทั้งข้อกำหนดดังกล่าวก็ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางในการ ปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อมิให้มีการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่โจทก์ทั้ง ๑๒ หรือ ประชาชนเกินสมควรแก่เหตุ ตามความในมาตรา ๙ วรรคสอง แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการใน สถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๕๔

ส่วนข้อกำหนดฯ ข้อ ๒ ที่ให้อำนาจระงับการให้บริการอินเทอร์เน็ตแก่เลขที่อยู่ ไอพี (IP address) ที่มีการเผยแพร่ข้อความหรือข่าวสารในอินเทอร์เน็ตที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดฯ ไม่ปรากฏว่ามาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีออก ข้อกำหนดให้ดำเนินการระงับการให้บริการอินเทอร์เน็ต จึงเป็นข้อกำหนดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

อินเทอร์เน็ตมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (Coronavirus Disease : COVID-๑๙) และรัฐสั่งปิดพื้นที่หรือล็อกดาวน์จำกัดการเดินทางหรือ การพบปะระหว่างบุคคล

ทั้งข้อกำหนดข้อดังกล่าวมิได้จำกัดเฉพาะการระงับการให้บริการอินเทอร์เน็ตสำหรับการกระทำร้ายที่เป็นเหตุแห่งการระงับให้บริการอินเทอร์เน็ตเท่านั้น แต่ยังระงับการให้บริการอินเทอร์เน็ตในอนาคตด้วย ปิดกั้นการสื่อสารของบุคคล และเป็นการปิดกั้นสุจริตชนผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเผยแพร่ ข้อความหรือข่าวสารดังกล่าว ไม่ต้องด้วยมาตรา ๓๖ วรรคหนึ่ง แห่งรัฐธรรมนูญฯ

การให้ข้อกำหนดทั้งสองข้อ ดังกล่าวมีผลบังคับใช้ต่อไปอาจทำให้เกิดความเสียหายที่ยากแก่การเยียวยาแก้ไขในภายหลังได้ กรณีมีเหตุจำเป็นเห็นเป็นการยุติธรรมและสมควรในการนำวิธีชั่วคราวก่อนพิพากษามาใช้เพื่อเป็นการระงับการบังคับใช้ ข้อกำหนดทั้งสองข้อดังกล่าว ต

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๕๕ (๒) มาตรา ๒๕๕ (๒) (ง) ประกอบ มาตรา ๒๖๗ วรรคหนึ่ง และการระงับการบังคับใช้ข้อกำหนดดังกล่าวไม่น่าเป็นอุปสรรคแก่การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินของรัฐหรือแก่ประโยชน์สาธารณะ เพราะยังมีมาตรการทางกฎหมายหลายฉบับให้สามารถดำเนินการเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อความหรือข่าวสารที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายผ่านช่องทางสื่อสาร ต่างๆ อีกทั้งรัฐสามารถใช้สื่อวิทยุและโทรทัศน์ในการกำกับเป็นเครื่องมือในการให้ความรู้เพื่อการ

รู้เท่าทัน สร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้อง และตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือนแก่ประชาชน
ได้ด้วย

“จึงมีคำสั่งห้ามจำเลยดำเนินการบังคับใช้ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๕๘ (ฉบับที่ ๒๙) เป็นการชั่วคราว จนกว่าศาลจะมี คำสั่งเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น”

หลังศาลแพ่งมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวเพียงสั้นๆ ในวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๔ พรรคร่วมฝ่ายค้าน
ยังใช้ประเด็นนี้ ยื่นคำร้องต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ
ป.ป.ช. ขอให้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง และดำเนินคดีกับ พล.อ.ประยุทธ์ โดยกล่าวหาว่า จงใจใช้อำนาจ
หน้าที่ขัดรัฐธรรมนูญ กรณีออกประกาศฉบับที่ ๒๙ ตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ จำกัดสิทธิเสรีภาพการนำเสนอ
ข้อมูลข่าวสารของประชาชนและสื่อมวลชน มีความผิดตาม พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน
และปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ มาตรา ๑๗๒ และความผิดตามกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ รวมถึง
การเข้าข่ายฝ่าฝืนและไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

ในวันเดียวกันนี้เอง (๑๐ ส.ค.๖๔) ราชกิจจานุเบกษา ได้เผยแพร่ ข้อกำหนดฯ ฉบับที่ ๓๑ ยกเลิก
เนื้อหาที่เป็นปัญหาในข้อกำหนดฉบับที่ ๒๙ มีเนื้อหาระบุว่า ...ศาลแพ่งได้มีคำสั่งให้ระงับการบังคับใช้
ข้อกำหนดดังกล่าวเป็นการชั่วคราว จนกว่าศาลจะมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น ศูนย์บริหารสถานการณ์
การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙) (ศบค.) เห็นว่า แม้จะเป็นคำสั่งคุ้มครอง
ชั่วคราว ตามคำขอให้เหตุฉุกเฉิน ซึ่งศาลยังไม่ได้กำหนดวันนัดเพื่อส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้คู่ความ
เพราะอยู่ระหว่างการแพร่ระบาดของโรค ซึ่งทวีความรุนแรงขึ้น และคู่ความอาจยื่นคำขอให้ศาลยกเลิกคำสั่ง
นั้นได้ ตามมาตรา ๒๖๗ วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่เมื่อปรากฏว่า ในทาง
ปฏิบัติยังไม่ได้บังคับใช้ข้อกำหนดนั้นแก่กรณีใด และเจ้าหน้าที่อาจนำมาตรการทางกฎหมายอื่นมาบังคับ
ใช้ได้ตามที่ศาลกล่าวถึง

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน
พ.ศ.๒๕๕๘ นายกรัฐมนตรี จึงออกข้อกำหนดให้ยกเลิกข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราช
กำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๕๘ (ฉบับที่ ๒๙) ลงวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๔ ทั้งนี้
ตั้งแต่วันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๔ เป็นต้นไป

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลไทย ก็มีความพยายามไม่แตกต่างจากรัฐบาลจีน ที่จะใช้สถานการณ์โรคระบาด
มาควบคุมสื่อ ดังที่ศาลแพ่งได้ชี้ให้เห็นปัญหาในหลายประเด็น จากเนื้อหาในข้อกำหนดดังกล่าว ที่มีผลใน
การจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชน และยังเป็นการปิดกั้นการสื่อสารของบุคคล และเป็นการปิดกั้น
สุจริตชนผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเผยแพร่ ข้อความหรือข่าวสารด้วย

ทัศนคติของผู้นำต่อการนำเสนอข่าวสารไม่ว่าจะจากสื่อสารมวลชน หรือผ่านการสื่อสารระหว่างประชาชน จึงเป็นไปในทิศทางลบ และมุ่งหมายที่จะใช้อำนาจ กฎหมาย ไปกดทับ เพื่อไม่ให้สื่อ หรือประชาชนออกนอกกรอบที่กำหนด จนถูกครหาอย่างหนักว่า สาเหตุมาจากวิธีคิดอำนาจนิยมของทหาร อีกทั้งยังเป็นรัฐบาลต่อ ยอดที่มาจากรัฐประหาร ก่อนเข้าสู่สนามเลือกตั้ง บกติกาทันนายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ระบุว่า “รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ดีไซน์มาเพื่อพวกเรา” (๑๘ พ.ย.๖๑กล่าวบนเวทีวันเปิดตัวเข้าร่วมพรรคพลังประชารัฐ ก่อนเลือกตั้งวันที่ ๒๔ มี.ค.๖๒)

บทหลักคิดว่า “ข้อมูลคือสินค้าสาธารณะ” อย่างเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่เพียงทำลายคนเป็นสื่อมวลชน ให้ต้องคำนึงถึงจรรยาบรรณ วิชาชีพ ควบคู่ไปกับการอยู่รอดเท่านั้น แต่ยังเป็นสงครามรูปแบบใหม่ที่ต้องสู้รบกันแบบไม่มีวันจบอีกด้วย เป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างฝ่ายที่ถืออำนาจ ส่วนอีกฝ่ายถือปากกา ไม่แตกต่างจากในอดีตที่ผ่านมา เพียงแต่บริบทของสังคมมีความซับซ้อนกว่าเดิมมาก

๒๐ ปี รัฐธรรมนูญไทย ๓ ฉบับ กับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา เฉลี่ยในเวลา ๒๐ ปี เรามีรัฐธรรมนูญรวม ๓ ฉบับ ประกอบด้วยรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ และล่าสุดรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ซึ่งโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชนหรือ ไอลอร์วี ได้นำเสนอบทความ สรุปรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ : เสรีภาพการแสดงความคิดเห็น-วิชาการ-สื่อมวลชน ตั้งแต่ปี ๔๐ หลักการเดิม แต่รายละเอียดเปลี่ยน มีเนื้อหาดังนี้

ในประเทศที่ปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เสรีภาพการแสดงออกถือเป็นพื้นฐานสำคัญของประชาชน ในการมีส่วนร่วม ตรวจสอบ รวมถึงตั้งคำถามกับการใช้อำนาจของรัฐบาล ซึ่งเสรีภาพการแสดงออกเป็นหลักการสากลที่ได้รับการรับรองในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศอย่างกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) ด้วย

สำหรับประเทศไทย เสรีภาพการแสดงออกได้รับการคุ้มครองไว้ในกฎหมายสูงสุดอย่างรัฐธรรมนูญ และเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญถาวรสามฉบับตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ พบว่า รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ตัดความเป็นส่วนตัว-สิทธิครอบครัว-สุขภาพจิต จากข้อยกเว้นการใช้เสรีภาพการแสดงความคิดเห็น ตัดการคุ้มครองการสอน อบรม วิจัย จากเสรีภาพทางวิชาการ และการรับรองเสรีภาพของสื่อกว้างๆ ว่า “บุคคลที่ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน”

ตัดความเป็นส่วนตัว-สิทธิครอบครัว-สุขภาพจิต จากข้อยกเว้นการใช้เสรีภาพแสดงความคิดเห็น

รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐, ๒๕๕๐ และ ๒๕๖๐ รับรอง ‘เสรีภาพการแสดงความคิดเห็น’ เอาไว้โดยใช้ข้อความเดียวกันว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น”

ทั้งนี้ การใช้เสรีภาพการแสดงความคิดเห็นมีข้อยกเว้น ซึ่งรัฐธรรมนูญทั้งสามฉบับได้กำหนดไว้ โดยในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ระบุว่า “การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน”

อย่างไรก็ดี เมื่อเทียบกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ จะพบว่ารัฐธรรมนูญปัจจุบันได้ตัดถ้อยคำ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นเรื่องการใช้เสรีภาพการแสดงความคิดเห็นบางส่วนออกไปจากเดิมที่เคยมีในรัฐธรรมนูญสองฉบับในอดีต อันได้แก่ เพื่อคุ้มครอง “เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น” และ “เพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจ” ของประชาชน

เท่ากับว่ารัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ กำหนดข้อยกเว้นการใช้เสรีภาพแสดงความคิดเห็นในประเด็นชื่อเสียง ความเป็นส่วนตัว และประเด็นสุขภาพจิตได้ครอบคลุมและรัดกุมมากกว่ารัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐

การคุ้มครองการสอน อบรม วิจัย หายไปจากเสรีภาพทางวิชาการ

รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ” เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ แต่มีข้อสังเกตคือ เสรีภาพทางวิชาการในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันปรากฏอยู่ในวรรคสองของมาตรา ๓๔ ซึ่งเป็นมาตราเดียวกันกับเสรีภาพการแสดงความคิดเห็น ขณะที่เสรีภาพทางวิชาการในรัฐธรรมนูญสองฉบับก่อนหน้าแยกออกจากเสรีภาพการแสดงความคิดเห็นเป็นมาตราของตัวเอง

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ยังได้ตัดข้อความที่รับรองเสรีภาพทางวิชาการในการเรียน การสอน และการวิจัยออกไป ซึ่งเคยปรากฏในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ ว่า “การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการย่อมได้รับการคุ้มครอง”

ทั้งนี้ การใช้เสรีภาพทางวิชาการมีข้อยกเว้นโดยรัฐธรรมนูญทั้งสามฉบับบัญญัติว่าการใช้เสรีภาพนั้นทำได้เท่าที่ “ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ยังได้เพิ่มข้อยกเว้นอีกข้อหนึ่งมีถ้อยคำว่า “ต้องไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น”

เบญจรัตน์ แซ่ฉั่ว อาจารย์ประจำสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา พุดถึงประเด็นเสรีภาพทางวิชาการ’ ไว้ว่า นักวิชาการไม่ได้มี และไม่ควรมีสติหรือเสรีภาพในการแสดงความเห็นมากกว่าคนอื่น ทุกคนควรจะมีเท่ากัน และควรได้รับการปกป้องแบบเดียวกัน โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตยที่เชื่อในเรื่องการมีปากมีเสียงของประชาชน

ถึงอย่างนั้น เบญจรัตน์ อธิบายต่อว่า ‘เสรีภาพทางวิชาการ’ หมายถึง เสรีภาพในการค้นคว้าและเสนอความรู้ใหม่ๆ หรือประเด็นอ่อนไหวที่สังคมยังไม่ยอมรับ และ เสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่ทางวิชาการ เช่น การเรียน การสอน หรือ การวิจัย เสรีภาพทางวิชาการจึงเป็นหลักประกันไม่ให้มีการใช้อำนาจหรือความสัมพันธ์เชิงอำนาจแก่บุคคลากรทางวิชาการ เช่น การขู่ว่าจะลงโทษ การไม่ต่อสัญญาจ้างอาจารย์ เพื่อปิดปากหรือปราบการค้นคว้าหรือการถกเถียงที่แตกต่าง

รับรองเสรีภาพของสื่อไว้กว้างๆ ว่า “บุคคลที่ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน”

รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ถึงปัจจุบันล้วนรับรองหลักการ ‘เสรีภาพสื่อ’ เอาไว้ แต่ต่างกันรายละเอียด โดยรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ บัญญัติในมาตรา ๓๕ ระบุว่า “บุคคลที่ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ”

จากเดิม รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ บัญญัติรับรองเสรีภาพสื่อในมาตรา ๔๑ ระบุว่า “พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือ วิทยุโทรทัศน์ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าว และแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณ แห่งการประกอบวิชาชีพ” ซึ่งรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ บัญญัติไว้เหมือนกัน แต่เพิ่มคำว่า “หรือสื่อมวลชนอื่น” เข้าไปหลังวิทยุโทรทัศน์เพื่อขยายความรับรองเสรีภาพสื่อในกิจการสื่ออื่นๆ

ขณะที่ รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ใช้ข้อความว่า “บุคคลที่ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน” รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ได้ใช้ข้อความระบุและจำแนกประเภทสื่อไว้อย่างละเอียดรัดกุมเลยว่า “พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์” ซึ่งต่อมารัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ได้เพิ่มคำว่า “หรือสื่อมวลชนอื่น” ตามมาอีกถ้อยคำหนึ่งให้กินความหมายกว้างขึ้น เห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ รับรองเสรีภาพสื่อไว้โดยมีขอบเขตอย่างกว้างๆ ขณะเดียวกันก็ไม่เจาะจงรายละเอียด

รัฐตรวจสอบสื่อได้เฉพาะช่วงสงคราม แต่ไม่ได้ระบุว่าต้องใช้อำนาจทางกฎหมายใด

รัฐธรรมนูญทั้งสามฉบับได้กำหนดห้ามไม่ให้มีการสั่งปิดสื่อมวลชนเอาไว้ โดยรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๓๕ ระบุว่า การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนอื่น เพื่อลิดรอนเสรีภาพสื่อจะทำได้ ขณะที่รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ใช้ข้อความเดียวกันกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ต่าง

ออกไป โดยมาตรา ๓๙ ระบุชัดเจนและเจาะจงว่าห้ามส่งปิดสื่อสามประเภทอย่างด้วยกัน ได้แก่ โรงพิมพ์ สถานีวิทยุ และสถานีโทรทัศน์

อย่างไรก็ดี ในช่วงที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามเสรีภาพสื่อจะถูกจำกัดโดยรัฐธรรมนูญอนุญาตให้เจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาตรวจการนำเสนอข่าวก่อนที่จะนำไปโฆษณาในสื่อต่างๆ ได้ ทั้งนี้ ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ได้กำหนดเหมือนรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ ว่า การให้เจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจสอบสื่อทำได้โดยไม่ต้องออกกฎหมายมาให้อำนาจเท่านั้น

ห้ามรัฐให้เงินสื่อมวลชนเอกชน ยกเว้นเพื่อซื้อโฆษณา

รัฐธรรมนูญทั้งสามฉบับ ห้ามไม่ให้รัฐให้เงินหรือสนับสนุนด้วยทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนกิจการสื่อมวลชนอื่นของเอกชน แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีข้อยกเว้นในกรณีหน่วยงานรัฐจ่ายเงินให้สื่อมวลชนเพื่อการซื้อโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์ หรือเพื่อการอื่นใดในทำนองเดียวกัน ต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย

รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ระบุห้ามรัฐ เจ้าของกิจการ นักการเมืองแทรกแซงสื่อ

รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ เป็นรัฐธรรมนูญเพียงฉบับเดียวที่ในส่วนของเสรีภาพสื่อมวลชนได้พูดถึงการห้ามแทรกแซงสื่อโดยมาตรา ๔๕ วรรคสี่ ระบุว่า “การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวสาร หรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมดหรือบางส่วนหรือการแทรกแซงด้วยวิธีการใด ๆ” ทำไม่ได้ ยกเว้นตามข้อจำกัดที่รัฐธรรมนูญกำหนด

นอกจากนี้ ยังระบุห้ามนักการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าของกิจการ แทรกแซงเสรีภาพสื่อ โดยมาตรา ๔๖ วรรคสาม ระบุว่า “การกระทำใดๆ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าของกิจการ อันเป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงการเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณสุขของบุคคลตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้ถือว่าเป็นจงใจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบและไม่มีผลใช้บังคับ” ยกเว้นทำไปตามกฎหมายหรือจริยธรรมของอาชีพ

รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ กับข้อครหา “เลือกพวกพ้อง – กินรวบองค์กรอิสระ

หนึ่งในความก้าวหน้าของระบบถ่วงดุลอำนาจที่เกิดขึ้นจากเนื้อหาในรัฐธรรมนูญคือ องค์กรอิสระ ที่ถือกำเนิดครั้งแรกในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ประกอบด้วย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ ป.ป.ช. คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการการเลือกตั้ง และสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นอกจากนี้ยังมีศาลใหม่เกิดขึ้นอีกสองหน่วยงาน คือ ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง

สืบทอดมาถึงรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ก็ยังคงมีองค์กรอิสระ แตกต่างกันตรงที่ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เปลี่ยนชื่อ เป็นผู้ตรวจการแผ่นดิน และให้คำนิยามสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กับ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ว่าเป็นองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ แต่ก็ต้องถือว่าทั้งหมดล้วนเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น ส่วนศาลรัฐธรรมนูญ แยกหมวดไว้ต่างหากอยู่ในหมวด ๑๑ ขณะที่ศาลปกครอง รวมอยู่ในหมวด ๑๐ ศาล

ขณะที่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ตัด “องค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ” ทิ้งไป โดยบัญญัติให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ไว้ในส่วนขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ

หลักคิดที่กำหนดให้มีองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ของรัฐธรรมนูญทั้งสามฉบับ ไม่ว่าจะในปี ๒๕๔๐, ๒๕๕๐ หรือ ๒๕๖๐ ไม่แตกต่างกัน คือต้องการออกแบบให้องค์กรในรูปของคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ทำหน้าที่อย่างเป็นอิสระ ปราศจากการแทรกแซงไม่ว่าจะจากฝ่ายใดก็ตาม โดยถือเป็นองค์กรที่มีสถานะพิเศษ มีกฎหมายรองรับเป็นการเฉพาะในการปฏิบัติหน้าที่ โดยคาดหวังว่าจะช่วยสร้างดุลยภาพระหว่างการบริหาร การตรวจสอบ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ด้วยหลักการดังกล่าว ทำให้ที่มาของผู้จะเข้าดำรงตำแหน่งคณะกรรมการในองค์กรอิสระ มีความสำคัญอย่างยิ่ง และยังเป็นหนึ่งในเหตุผลสำคัญที่ทำให้คณะกรรมการในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ไม่ได้ได้รับความเชื่อถือจากสังคมมากเท่ากับในอดีต

ดังจะเห็นได้จากผลสำรวจความเห็นประชาชนของ ซูปเปอร์โพล ที่มีการเปิดเผย เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔ พบว่า “องค์กรอิสระ ตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐” อยู่ในภาวะวิกฤตศรัทธา ประชาชน คนไม่เชื่อมั่น ค่าความไว้วางใจต่ำกว่าครึ่ง และต่ำที่สุดคือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ได้ร้อยละ ๔๑.๒๓ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ได้ร้อยละ ๔๒.๒๘ ศาลรัฐธรรมนูญ ร้อยละ ๔๓.๔๗ และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้ร้อยละ ๔๘.๖๒ มีเพียงคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และ ผู้ตรวจการแผ่นดินเท่านั้น ที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเกินครึ่ง คือ ร้อยละ ๕๔.๐๑ และ ร้อยละ ๕๕.๖๕ จากคะแนนเต็มร้อย อย่างไรก็ตามค่าความไว้วางใจของประชาชนต่อองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ โดยภาพรวมต่ำกว่าครึ่งคือ ร้อยละ ๔๕.๒๐ เท่านั้น

เมื่อเจาะลึกในรายละเอียด กลับพบความจริงที่น่าวิตกมากขึ้นคือ ผลประเมินด้านต่าง ๆ ขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ได้รับผลการประเมินต่ำกว่าครึ่งทุกตัวชี้วัด ได้แก่ การยึดหลักนิติธรรม ได้ร้อยละ ๔๖.๔๘ ด้านคุณสมบัติของผู้นำองค์กรอิสระที่ดี ได้ร้อยละ ๔๕.๙๑ ด้านยึดหลักจริยธรรม ได้ร้อยละ ๔๓.๓๓ ด้านความน่าเชื่อถือ ได้ร้อยละ ๔๓.๐๗ ด้านความโปร่งใส ได้ร้อยละ ๓๙.๖๔ ด้านความยึดโยงกับประชาชนได้ร้อยละ ๓๗.๔๒ ด้านประชาชนได้ประโยชน์ได้เพียงร้อยละ ๓๕.๓๑ ด้านการตรวจสอบได้เพียงร้อยละ ๓๕.๒๗ ด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนได้ร้อยละ ๓๓.๘๑ และด้านความเป็นอิสระ ปราศจากการแทรกแซง ได้ต่ำสุดคือ ร้อยละ ๓๓.๑๖ ตามลำดับ

สาเหตุที่ทำให้องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ไม่ได้ได้รับความเชื่อมั่น ศรัทธาจากประชาชนเท่าที่ควร เกิดจากหลายปัจจัยที่แตกต่างกันไปในส่วนของการรณรงค์อิสระแต่ละชุด ดังนี้

๑. ที่มาของคณะกรรมการในองค์กรอิสระ มีสองช่วงเวลา ซึ่งมีปัญหาไม่แตกต่างกัน ช่วงเวลาแรก คสช.ใช้อำนาจเลือกคณะกรรมการในองค์กรอิสระผ่านสภานิติบัญญัติแห่งชาติ หรือ สนช.

นอกจากนี้คสช.ยังใช้อำนาจพิเศษ ออกประกาศ คสช.และคำสั่งหัวหน้า คสช.หลายฉบับ ออกแบบการสรรหากรรมการองค์กรอิสระโดยตรง เช่น ประกาศ คสช.ฉบับที่ ๔๘/๒๕๕๗ ที่ประกาศว่า การสรรหาองค์กรอิสระให้ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ไปพลางก่อน ต่อมีการออกคำสั่งหัวหน้า คสช.ฉบับที่ ๔๐/๒๕๕๙ ระวังการสรรหาองค์กรอิสระทุกแห่ง โดยอ้างเหตุผลว่าต้องรอให้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ประกาศใช้ก่อน ส่วนอีกขยักหนึ่งคือการสรรหากรรมการในองค์กรอิสระ ต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภา หรือ ส.ว. ซึ่งก็มาจากการแต่งตั้งของ คสช.

ที่ถูกวิจารณ์มากที่สุดคือ การเลือกให้กรรมการในองค์กรอิสระบางชุดได้ไปต่อ แม้ครบวาระแล้ว ขณะที่บางชุดกลับถูกเช็ดซีโร่ ให้เริ่มกระบวนการสรรหาใหม่ทั้งหมด โดยสามารถไล่เรียงได้ดังนี้

- กรณีออกคำสั่งหัวหน้าคสช.ฉบับที่ ๑๒/๒๕๕๘ ต่ออายุให้นายปานเทพ กล้าณรงค์ ประธาน ป.ป.ช. ที่ต้องครบวาระเพราะอายุครบ ๗๐ ปี ออกไป ให้พ้นจากตำแหน่งพร้อมกับกรรมการอีกสี่คนที่กำลังจะครบวาระในอีก ๔ เดือนถัดไป โดยให้หมดวาระไปพร้อมกัน และเริ่มกระบวนการสรรหาใหม่พร้อมกันทีเดียว นอกจากนี้ยังออกคำสั่งหัวหน้า คสช. ฉบับที่ ๑๓/๒๕๕๘ กำหนดให้ประธาน สนช. และนายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี เข้าเป็นกรรมการสรรหากรรมการ ป.ป.ช.ด้วย ซึ่งถูกวิจารณ์ว่าขัดต่อหลักความเป็นอิสระของ ป.ป.ช. ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบฝ่ายบริหาร แต่กลับกำหนดให้ฝ่ายบริหาร คือรองนายกรัฐมนตรี มาเป็นส่วนหนึ่งในคณะกรรมการสรรหา

อีกประเด็นที่ถูกวิจารณ์หนักหนาไม่แพ้กันคือ กรณีพลตำรวจเอกวัชรพล ประสารราชกิจ ที่เคยดำรงตำแหน่งรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง (รองนายกรัฐมนตรี พล.อ.ประวิตร วงษ์สุวรรณ) ได้รับคัดเลือกให้เป็นหนึ่งในกรรมการ ป.ป.ช. และยังได้ดำรงตำแหน่ง ประธาน ป.ป.ช.ด้วย จึงหนีไม่พ้นข้อครหา ส่งคนของตัวเองเข้ามาควบคุม ป.ป.ช. โดยสัดส่วนของกรรมการป.ป.ช.ในขณะนั้น ก็ถูกมองได้ว่า คสช.อาจคุมได้อย่างเบ็ดเสร็จ เนื่องจาก ๕ ใน ๙ มาจากกระบวนการสรรหาและแต่งตั้งโดยคนของ คสช. เมื่อรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มีผลบังคับใช้ ก็ไม่ถูกเช็ดซีโร่ และให้กรรมการที่เพิ่งเลือกเข้ามาอยู่ต่อไปจนครบวาระ คือ ๗ ปี

๒. การต่ออายุให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อยู่ยาวจนหลังเลือกตั้ง โดยในช่วงเดือน พฤษภาคม ๒๕๖๐ มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ๕ คน ได้แก่ นายสุรเกียรติ์ มาประณีต นายชัช ชลวร นายบุญส่ง กุลบุปผา นายอุดมศักดิ์ นิติมนตรี และนายเจริญ ภักดีธนากุล ต้องพ้นตำแหน่ง เนื่องจากครบวาระ ๙ ปีแล้ว โดยพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ใช้อำนาจตามมาตรา ๔๔ ออกคำสั่งหัวหน้าคสช.ฉบับที่ ๒๓/๒๕๖๐ กำหนดให้สรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้เลย โดยไม่ต้องรอรัฐธรรมนูญและกฎหมายลูก แต่คำสั่งดังกล่าวยังไม่ทันได้ใช้งาน วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๐ ก็มีการออกคำสั่งฉบับที่ ๒๔/๒๕๖๐ ให้งดวันการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามคำสั่งก่อนหน้านี้ เพื่อรอรัฐธรรมนูญใหม่ และกฎหมายลูก ส่งผลให้ ๕ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ควรจะมีหมดวาระไปแล้ว ได้ดำรงตำแหน่งต่อเนื่องยาวนานถึง ๑๑ ปี

ปรากฏการณ์ดังกล่าว ยังทำให้นายสุพจน์ ไข่มุกด์ รองประธานคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ถึงกับแสดงความไม่เห็นด้วย ระหว่างการบรรยายโครงการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๐ ความว่า “...ที่กำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญชุดปัจจุบันอยู่ต่อไปจนครบวาระ และยังขยายให้ตุลาการ ๕ คน ที่พ้น

วาระดำรงตำแหน่งแล้ว อยู่ต่อไปตามคำสั่งคสช.ต่อไป จนกว่าจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ผมไม่เห็นด้วย เพราะขัดกับรัฐธรรมนูญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญกำหนดให้ศาลและองค์กรอิสระมีคุณสมบัติเพิ่มและเข้มงวดมากขึ้น ทำให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคน มีคุณสมบัติไม่ครบ เกรงว่าจะไม่สง่างาม ยิ่งไปกว่านั้น ตุลาการ ๕ คนที่หมดวาระแล้ว สนช.ยังต่ออายุให้เกินอายุที่รัฐธรรมนูญทั้งใหม่และเก่าได้กำหนดไว้ ต่างจากกรณีของผู้ตรวจการแผ่นดินที่ขยายให้อยู่ภายในกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนด หากยังคงหลักการดังกล่าวไว้ในร่างกฎหมายลูก ศาลรัฐธรรมนูญ กรธ.จะพิจารณาส่งหนังสือโต้แย้งเนื้อหา และขอให้มีการตั้งคณะกรรมการสามฝ่าย ประกอบด้วย กรธ. สนช.และประธานศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อดูว่าถ้าฝ่าฝืนบทบัญญัติรัฐธรรมนูญหรือไม่

บทบัญญัติหลักของศาลรัฐธรรมนูญในปี ๖๐ บอกอยู่ได้ ๙ ปี เราพยายามจะเขียนให้เห็นว่า ใช้คุณสมบัติใหม่ และไม่มีคุณสมบัติต้องห้าม ซึ่งเขียนขึ้นใหม่ แต่ตุลาการ ๕ ท่านที่ต่อสู้อยู่จนชั่วฟ้าดินสลาย ท่านหมดวาระไปแล้วตั้งแต่เดือนพฤษภาคมปี ๖๐ ครบ ๙ ปีไปแล้ว ปีนี้เป็นปีที่ ๑๐ และจะให้ท่านต่อไปไม่มีที่สิ้นสุดจนมีสภาใหม่ มีส.ส.ใหม่ มีผู้นำฝ่ายค้านใหม่ คือเหตุผลอะไร เพื่อความสง่างาม นักการเมืองจะได้ไม่โจมตีว่า เป็นผลผลิตของคสช. ขณะที่ตุลาการทั้ง ๕ ท่านก็อยู่ต่อตามอำนาจคสช. ตามมาตรา ๔๔ คำสั่งที่ ๒๔/๒๕๖๐ ผมได้พูดในที่ประชุม สนช.ว่า ความสง่างามจะเกิดอย่างไร ถ้าท่านอยู่ไปถึงปีที่ ๑๑,๑๒,๑๓ ก็ถือว่าผิดหลักรัฐธรรมนูญใหม่ที่อยู่ได้ ๗ ปี และผิดในรัฐธรรมนูญเก่าที่กำหนดไว้ ๙ ปี ถือว่าขาดคุณสมบัติที่กำหนดไว้ว่า ให้เป็นตุลาการหัวหน้าแผนกในศาลฎีกา หรือศาลปกครองสูงสุดไม่น้อยกว่า ๕ ปี เป็นศาสตราจารย์ ๕ ปี หรือเทียบเท่าอธิบดี ๕ ปี ท่านไม่มีคุณสมบัตินี้เลย แล้วจะให้ตุลาการที่ขาดคุณสมบัติ มาวินิจฉัยคนที่ขาดคุณสมบัติ ส.ส.หรือว่าคณะรัฐมนตรีที่ขาดคุณสมบัติได้อย่างไร”

คำกล่าวของนายสุพจน์ ครบถ้วนในเนื้อหาสาระ ที่ทำให้คนในสังคมขาดความเชื่อมั่นในตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เพราะไม่มีความมั่นใจว่าจะปลอดการแทรกแซงจาก คสช. ในเมื่อดำรงตำแหน่งต่อได้ด้วยอำนาจของคสช.

๓. ผู้ตรวจการแผ่นดินจากการแต่งตั้งของ คสช. เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงต้นของการรัฐประหารในปี ๒๕๕๗ โดย นายเพชร วิชิตชลชัย ลาออกจากประธานผู้ตรวจการแผ่นดินไปรับตำแหน่งประธาน สนช. จากนั้น วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๗ สนช.ที่มาจาก คสช. เห็นชอบให้ พล.อ.วิทวัส รชตะนันทน์ อดีต รองปลัดกระทรวงกลาโหม ดำรงตำแหน่งผู้ตรวจการแผ่นดิน แทน นายพรเพชร และยั้งรับตำแหน่งประธานผู้ตรวจการแผ่นดินในเวลาต่อมาด้วย ต่อมาในวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๗ ที่ประชุม สนช.ยังเห็นชอบให้ นายบุญ ฐาปนกุล ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกา ดำรงตำแหน่งผู้ตรวจการแผ่นดินด้วย ขณะที่การสรรหาผู้ตรวจการแผ่นดินที่เหลือสะดุด เพราะสนช.ไม่ให้ความเห็นชอบ ทำให้ผู้ตรวจการแผ่นดินในขณะนั้นมีเพียงสองคน ซึ่งก็มาจากการแต่งตั้งโดยสนช.ทั้งคู่ ส่วนอีกตำแหน่งหนึ่งว่างอยู่จนกระทั่งรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มีผลบังคับใช้ พร้อมกับ พ.ร.บ.ว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยเป็นองค์กรที่ไม่ถูกเช็คซีโร่ ทำให้ทั้งสองคนดำรงตำแหน่งได้จนครบวาระ ๗ ปี

๔. คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) โดยในวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๗ คสช.ออกประกาศฉบับที่ ๗๑/๒๕๕๗ และ๗๖/๒๕๕๗ เปลี่ยนระบบการสรรหา คตง. จากเดิมที่กรรมการสรรหาประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำฝ่ายค้าน และ

ประธานองค์กรอิสระอื่นที่เลือกกันเอง และให้วุฒิสภาเห็นชอบ เป็นกรรมการสรรหา ประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธาน ป.ป.ช. ประธานที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย บุคคลซึ่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คัดเลือกจำนวน ๑ คน และบุคคลซึ่งที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดคัดเลือกอีก ๑ คน และให้สนช.เป็นผู้ให้ความเห็นชอบแทนวุฒิสภา

จากนั้นในวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๗ ‘คณะกรรมการสรรหาฯ’ ได้พิจารณาคัดเลือก คตง. จำนวน ๗ คน ประกอบด้วย ปิยพันธุ์ นิมมานเหมินท์, อุไร ร่มโพธิ์หยก, ศาสตราจารย์พิเศษชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม, สุทธิพล ทวีชัยการ, จิรพร มีหลิวสวัสดิ์, กรพจน์ อัศวินวิจิตร และวิทยา อาคมพิทักษ์ และ สนช. ก็ลงมติเห็นชอบให้ทั้งเจ็ดคนเป็นกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน พร้อมกับให้ ‘พิศิษฐ์ ลีลาวชิโรภาส’ เป็นผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน โดยมีวาระเพียงสามปีตามประกาศ ฉบับที่ ๗๑/๒๕๕๗

ต่อมามีกรรมการบางคนลาออก คสช.จึงใช้อำนาจตามมาตรา ๔๔ ออกคำสั่งที่ ๒๙/๒๕๕๘ กำหนดให้กรรมการที่เหลือปฏิบัติหน้าที่ต่อไปก่อน ยกเว้นเหลือกรรมการไม่ถึงห้าคน ก่อนที่หัวหน้าคสช. ใช้อำนาจตามมาตรา ๔๔ อีกครั้ง ออกคำสั่งที่ ๔๐/๒๕๕๙ ให้งดเว้นการสรรหากรรมการองค์กรอิสระเพื่อรื้อรัฐธรรมนูญใหม่ แต่เนื่องจากรัฐธรรมนูญใหม่ประกาศใช้ช้ากว่ากำหนด และกรรมการชุดเดิมกำลังจะหมดวาระลงพร้อมกัน วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๐ ก่อนที่รัฐธรรมนูญใหม่จะประกาศใช้ได้วันเดียว หัวหน้าคสช. ก็ใช้มาตรา ๔๔ อีกครั้ง ออกคำสั่งที่ ๒๓/๒๕๖๐ และก็ตามมาด้วย คำสั่งที่ ๒๔/๒๕๖๐ และ ๒๕/๒๕๖๐ ให้ดำเนินการหากรรมการ คตง. ไปก่อน โดยมีคณะกรรมการสรรหาประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา ประธาน สนช. ประธานศาลปกครองสูงสุด บุคคลที่แต่งตั้งโดยองค์กรอิสระอื่น และสุดท้ายให้ สนช. เป็นผู้ให้ความเห็นชอบ

หลังคณะกรรมการสรรหาดำเนินการตามคำสั่งหัวหน้า คสช. แล้ว สนช. ก็ลงมติเห็นชอบบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ๗ คน ประกอบด้วย ยุพิน ชลานนันทน์วิวัฒน์, ศ.พิมล ธรรมพิทักษ์พงษ์, อรพิน ผลสุวรรณย์ สบายรูป, จินดา มหัทธนะวิวัฒน์, พลเอกชนะทัฬห อันทามระ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษกองทัพบก, วีระยุทธ ปั่นน่วม, สรรเสริญ พลเจียก

และเมื่อรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ บังคับใช้พร้อมด้วยพ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน ฉบับใหม่ องค์กรนี้ก็ไม่ได้ถูก "เซ็ดซีโร" โดยให้ คตง. ที่ตั้งไว้เสร็จก่อนแล้วอยู่จนครบวาระ ๗ ปี

๕. เซ็ดซีโร คณะกรรมการการเลือกตั้ง ปลอด สมชัย ศรีสุทธิยากร เป็นอีกประเด็นที่ถูกวิจารณ์หนักในสังคม เพราะนายสมชัย ถือเป็น กต.ปากกล้า ที่มีความเห็นขัดแย้งกับแนวทางของ คสช. หลายครั้ง เมื่อเข้าสู่กระบวนการสรรหาตามกฎหมายใหม่ ก็ยังเกิดปัญหา ส.ว.ไม่ให้ความเห็นชอบ บุคคลที่คณะกรรมการสรรหาฯเสนอชื่อทั้ง ๗ คน ส่งผลให้กต.ชุดเดิมได้รับโอกาสรักษาการต่อไป เพื่อเริ่มกระบวนการสรรหาใหม่ ยกเว้นนายสมชัย ที่ถูกคำสั่งหัวหน้าคสช.ฉบับที่ ๔/๒๕๖๑ ให้หยุดปฏิบัติหน้าที่

กรรมการการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑ ให้เหตุผลว่า มีพฤติกรรมการที่ไม่เหมาะสมในกรณีให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน ถึงความเห็นเกี่ยวกับกระบวนการและกำหนดการเลือกตั้ง

จนกระทั่งในวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑ สนช.ก็ให้ความเห็นชอบบุคคลที่สมควรดำรงตำแหน่ง กกต. จำนวน ๕ คน จากทั้งหมด ๗ คน กว่าจะได้ กกต.ครบ ๗ คนตามรัฐธรรมนูญ ก็ชั้ยเวลาไปอีกเกือบห้าเดือน คือ ในวันที่ ๕ ธันวาคม

๖. เซตซีโร่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) หลังทำงานแค่ ๒ ปี กสม.๕ คน ซึ่งได้รับความเห็นชอบจาก สนช.เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๘ และอีกหนึ่งคนในวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๘ มีโอกาสทำงานเพียงแค่สองปี ก็ถูกเซตซีโร่ คือให้กรรมการทั้งหมดพ้นจากตำแหน่ง และเริ่มกระบวนการสรรหาคนใหม่ แต่ก็เชื่อว่าทำได้โดยปราศจากข้อโต้แย้ง โดยนายวัส ติงสมิตร ประธาน กสม. ได้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยกรณีเซตซีโร่ กสม. แต่สุดท้าย ศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก วินิจฉัยว่าคำสั่งเซตซีโร่ กสม.ไม่ขัดรัฐธรรมนูญ ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพ

จากข้อมูลทั้งหมดจะเห็นได้ว่า มีประเด็นร่วมในส่วนของกรรมการองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ที่ทำให้ผู้คนในสังคม กังขาในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ คือ ที่มามาจาก สนช. หรือ ส.ว.ที่คสช.แต่งตั้ง ส่วนที่เหลื่อก็เป็นปัญหาการใช้อำนาจของพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ขณะดำรงตำแหน่ง หัวหน้าคสช. ในการกำหนดกระบวนการสรรหา การต่ออายุ ปลดกรรมการในองค์กรอิสระบางคนให้พ้นจากตำแหน่ง ไปจนถึงการเลือกเซตซีโร่บางองค์กร ที่ถูกมองว่า เป็นเพราะไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นเด็กดีตามที่คสช.คาดหวัง อีกทั้งการตัดสินใจขาดในปมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจ ก็มักจะรอดพ้นได้ทุกคราวไป โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ พล.อ.ประยุทธ์ และ พล.อ.ประวิตร ไม่ว่าจะมียกกฎหมายมาอธิบายอย่างไร ก็มีอาจได้คลายความกังขาในใจของคนจำนวนไม่น้อยในสังคมได้

รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ คุมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง “ห้ามจู้จี้” ทำได้จริง?

“ห้ามถือหุนสื้อ” ถูกชูเป็นจุดขายว่าเป็นกฎเหล็กในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มาตรา ๙๘(๓) “ห้ามเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุนสื้อในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ” โดยข้อความเดียวกันนี้ยังบัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส.มาตรา ๔๒(๓) ด้วย เป็นลักษณะต้องห้ามการรับสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งต้องจัดการให้เรียบร้อยก่อนไปยื่นใบสมัคร ผู้ที่ฝ่าฝืนมีโทษตามกฎหมายฉบับเดียวกัน มาตรา ๑๕๑ กำหนดไว้ว่า “รู้อยู่แล้วว่ามีสิทธิสมัคร หรือมีลักษณะต้องห้ามในการสมัคร ส.ส. แต่ยังฝืนสมัคร มีโทษจำคุก๑-๑๐ ปี ปรับ ๒ หมื่นถึง ๒ แสนบาท และเพิกถอนสิทธิ์เลือกตั้งเป็นเวลา ๒๐ ปี

โดยผู้ร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ให้เหตุผลที่กำหนดไว้เช่นนั้นว่า เพื่อให้เป็นไปตามหลักสากลเรื่องเสรีภาพสื่อ ไม่ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเกี่ยวข้องทางการเมืองเข้าไปแทรกแซง ครอบงำสื่อมวลชนได้ เพราะจะสร้างความได้เปรียบ เสียเปรียบในทางการเมือง

ผลจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนุญมาตรา ๙๘(๓) ก่อให้เกิดแรงสั่นสะเทือนในแวดวงการเมืองเป็นระลอกคลื่นใหญ่ ที่ทำให้นายธนาร จิงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ ต้องพ้นสภาพความเป็นส.ส. จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปมถือหุ้นสื่อ บริษัทวี-ลัค มีเดีย จำกัด เข้าลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นส.ส. เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ไม่เพียงเท่านั้น กกต.ยังเดินหน้าแจ้งความดำเนินคดีอาญากับนายธนารด้วย แต่สุดท้ายอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องในคดีนี้ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๔

กรณีถือหุ้นสื่อของส.ส. ไม่ได้มีเฉพาะแค่เรื่องของนายธนาร เท่านั้น แต่ยังมีส.ส.ทั้งฝ่ายค้านและรัฐบาลรวม ๖๔ คน ที่ถูกยื่นให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้พ้นสภาพความเป็นส.ส.ด้วย ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๓ ให้ฝั่งรัฐบาลรอดทั้งหมด ส่วนฝ่ายค้านต้องพ้นสภาพความเป็นส.ส.ไปหนึ่งคน คือ นายธัญญ์วาริน สุขะพิสิษฐ์ ส.ส.บัญชีรายชื่อ พรรคอนาคตใหม่

ประเด็นที่ถูกตั้งคำถามจากสังคมอย่างมากคือ บทบัญญัติกฎหมายที่ดูเหมือนเข้มงวด ในการห้ามไม่ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไปถือหุ้นสื่อ นั้น สามารถสกัดการครอบงำสื่อมวลชนได้จริงหรือ โดยมีการหยิบยกรกรณี น.ส.วทันยา วงษ์โอภาสี หรือ มาตามเดียร์ ส.ส.บัญชีรายชื่อ พรรคพลังประชารัฐ ที่แม้ไม่ได้ถือหุ้นสื่อ แต่สามีคือนายฉาย บุณนาค เป็นประธานเจ้าหน้าที่บริหารบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย ทำให้ถูกมองว่ามีแต้มต่อทางสื่อมวลชนในสังกัดที่สามีเป็นผู้บริหาร แต่กฎหมายกลับเอื้อไม่ถึง

ไม่แตกต่างจากกรณี นางสมพร จิงรุ่งเรืองกิจ มารดาของนายธนาร ซึ่งตามข้อมูล ณ วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ยังคงถือหุ้นอันดับสองในบริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) จำนวน ๓๕,๗๕๖,๐๐๐ หุ้น คิดเป็น ๑๙.๒๙ % ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้ นายธนาร เคยประกาศเมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๒ ว่า “มารดาของผมที่ถือหุ้น บมจ.มติชนอยู่ จะขายหุ้นดังกล่าวในระยะอันใกล้นี้ ยืนยันว่าไม่เคยมีส่วนร่วมการตัดสินใจกับมารดาตั้งแต่ต้น เมื่อมารดาซื้อหุ้นก็ให้ไปเป็นกรรมการ แต่ไม่เคยแทรกแซงการทำงานของกอง บก. มีแต่ช่วยแนะนำอย่างเต็มที่ เมื่อปีที่แล้ว (๒๕๖๑) ได้ลาออกจากธุรกิจไทยซัมมิท รวมถึงกรรมการบริษัท มติชนด้วย และไม่เคยส่งใครไปแทนอีก”

เป็นคำประกาศเพื่อยืนยันว่าไม่ครอบงำ หรือแทรกแซงสื่อ แต่เมื่อพ้นตำแหน่งส.ส.ไป นายธนาร ก็มีได้ทำตามทีพูด ส่วนบทบาทของสื่อแต่ละสังกัดที่ถูกพาดพิงถึงเป็นอย่างไร เป็นเรื่องที่วิญญูชนพึงพิจารณาได้ด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุปคือ ไม่ว่าจะมียกบทบัญญัติที่เป็นกฎเหล็กแค่ไหน สุดท้ายก็ยังมีช่องโหว่ ที่ไม่อาจเอื้อมถึงอยู่ดี การประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในครรลองแต่ความถูกต้อง จึงมีเพียงสำนักที่ดีเท่านั้นที่จะเป็นตัวกำกับได้ดีกว่ากฎหมาย

รธน.ปี ๒๕๖๐ กับประชาธิปไตยแบบไทย ๆ

ปฏิเสธความจริงไม่ได้ว่า รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มีที่มาจาก คสช. แม้จะมีความพยายามอธิบายว่า คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ชุดนายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธาน มีอิสระทางความคิด กำหนดกติกาสูงสุดของบ้านเมือง บนผลประโยชน์ของประเทศชาติ แต่เนื้อหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสถาปนาอำนาจล้วนอยู่ในกำมือของ คสช.ทั้งสิ้น จนเป็นที่มาของการกล่าวหาว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่ออกแบบมาสีบทอดอำนาจ คสช.

โดยเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๙ พล.อ.ธีรชัย นาควานิช เลขาธิการ คสช. มีหนังสือเรื่อง “ข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงบทเฉพาะกาลในร่างรัฐธรรมนูญ” ถึงนายมีชัย ฤชุพันธุ์ ประธานกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (กรธ.) ที่มีผลต่อประชาธิปไตยในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ คือ ข้อ ๑๖ ระบุว่า คณะรัฐมนตรีเป็นห่วงปัญหาดังก่อนเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๗ จะย้อนกลับอีก ภายหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ภายหลังจากการเลือกตั้ง และภายหลังจากจัดตั้งรัฐบาลใหม่ จึงเห็นว่าหากบัญญัติเนื้อหาและการบังคับใช้รัฐธรรมนูญเป็นสองช่วงเวลา คือ ช่วงเฉพาะกิจหรือเฉพาะกาลในระยะแรก ซึ่งอาจไม่ยาวนานนัก โดยมีข้อยกเว้นตามความจำเป็นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย และช่วงที่จะใช้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญในระยะต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสากลมากขึ้น และเป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย ที่ลดข้อจำกัดต่าง ๆ ลงให้มาก น่าจะแก้ปัญหาและอธิบายให้เป็นที่ยอมรับแก่ประชาชนและนานาชาติได้”

ข้อเสนอดังกล่าว นำไปสู่เสียงวิจารณ์เชิงแซ่ว่า รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ กำลังทำคลอด “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” ถดถอยจากความก้าวหน้าของประชาธิปไตยไปสู่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๒๑ ซึ่งให้อำนาจสมาชิกวุฒิสภา หรือ ส.ว.แต่งตั้งเลือกนายกรัฐมนตรี รวมถึงมีกลไกหลายอย่างเปิดทางให้มีการสีบทอดอำนาจของคณะรัฐประหารในขณะนั้น ที่น่าสนใจคือ นายมีชัย ฤชุพันธุ์ ประธานคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ เป็นเลขานุการคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๒๑

เนื้อหาของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ และ ๒๕๒๑ อาจไม่เหมือนกัน แต่ให้ผลลัพธ์ที่ใกล้เคียงกันคือ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๒๑ กำหนดให้ส.ว.มาจากการแต่งตั้งของนายกรัฐมนตรี โดยกำหนดจำนวนส.ว.ไม่เกิน ๓ ใน ๔ ของส.ส. ทำให้พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีที่มาจากรัฐประหารในครั้งนั้น มีอำนาจเลือก ส.ว.ทั้งหมด และไม่ได้กำหนดว่านายกรัฐมนตรีต้องเป็นส.ส. เท่ากับเปิดช่องให้มีนายกฯคนนอกได้ สุดท้าย พล.อ.เกรียงศักดิ์ ได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีหลังการเลือกตั้ง

ขณะที่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ เปลี่ยนแปลงระบบเลือกตั้งเป็นแบบจัดสรรปันส่วนผสมให้อำนาจคสช.แต่งตั้งส.ว. ๒๕๐ คน มีวาระดำรงตำแหน่ง ๕ ปี คาบเกี่ยววาระทางการเมือง ๔ ปี ไปถึงสองสมัย และ ส.ว.ยังมีบทบาทในการลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรีด้วย รวมทั้งยังมีบทบาทในการติดตามเสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศด้วย โดยผลลัพธ์หลังมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญนี้ ได้พรรคเล็ก

จำนวนมากเข้าสภา เกิดส.ส.ปัดเศษหลายคน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พรรคพลังประชารัฐ รวมคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งจัดตั้งรัฐบาลได้ มีเสียงส.ว.ร่วมสนับสนุนในการโหวตเลือก พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อเนื่องจากรัฐบาลคสช.จนมาถึงปัจจุบัน

แม้มีความพยายามที่จะปิดสวิทช์ ส.ว.ถอดอำนาจการเลือกนายกรัฐมนตรีออกไป แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ โดยบทสรุปของการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่เพิ่งดำเนินการกันไป ทำได้แค่กลับไปใช้บัตรเลือกตั้งสองใบ แต่การคำนวณสัดส่วนส.ส.ยังต้องรอกฎหมายลูกอีกครั้ง ซึ่งเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๔ นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี กางปฏิทินการเมือง ในที่ประชุมกรม.ไว้ว่า การแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (พ.ร.ป.) ว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส. และ พ.ร.ป.ว่าด้วยพรรคการเมือง เพื่อให้สาระสำคัญสอดคล้องกับร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญที่มีการทูลเกล้าฯ ไปแล้วนั้น กกต.ได้จัดทำร่าง พ.ร.ป.ทั้ง ๒ ฉบับเสร็จสิ้นแล้ว แต่ต้องผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุม กกต.ชุดใหญ่ก่อน และจะนำไปปรับปรุงความคิดเห็นตามมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญ ก่อนที่จะเสนอมายัง ครม.ประมาณช่วงเดือนธันวาคม ๒๕๖๔ ก่อนจะส่งไปให้สภาพิจารณาประมาณช่วงเดือนมกราคม ๒๕๖๕ คาดว่าจะพิจารณาวาระที่ ๑ - ๒ ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ เสร็จแล้วในเดือนมีนาคม ๒๕๖๕ สภาจะต้องส่งให้ กกต.ตรวจสอบรายละเอียดภายใน ๑๕ วัน ซึ่ง กกต.จะต้องตอบกลับภายใน ๑๐ วัน ทำให้มีการคาดการณ์ว่า ในช่วงเดือน เมษายน ๒๕๖๕ อาจจะต้องเปิดประชุมสภาสมัยวิสามัญ เพื่อแก้ไขรายละเอียดตามที่ กกต.เสนอกลับมาและลงมติวาระ ๓ โดยจะใช้เวลาประมาณ ๒๕ วัน ก่อนส่งร่างกฎหมายให้รัฐบาลเพื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯ เว้นแต่จะมีการส่งศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยที่จะต้องรออีก ๑ เดือน และเมื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯแล้ว ร่างกฎหมายจะอยู่ในพระราชอำนาจ ๙๐ วัน ซึ่งจะตรงช่วงเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๕

ปฏิทินการเมืองดังกล่าวยังคงคาบเกี่ยวกับข้อโต้แย้งในทางกฎหมายเกี่ยวกับการนับวาระดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชาด้วยว่า จะนับจากช่วงเวลาใด ระหว่างนับตั้งแต่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลคสช. หรือ นับจากวันที่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มีผลบังคับใช้ หรือนับจากวันที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลังเลือกตั้ง แบบไหนจึงจะสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๕๘ วรรคสี่ ที่ระบุว่า “นายกรัฐมนตรี จะดำรงตำแหน่งรวมกันแล้วเกิน ๘ ปีมิได้ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการดำรงตำแหน่งติดต่อกันหรือไม่ แต่มีให้นับรวมระยะเวลาในระหว่างที่อยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไป หลังพ้นจากตำแหน่ง”

สาเหตุที่มีการกำหนดเนื้อหาดังกล่าวในรัฐธรรมนูญ เป็นเพราะไม่ต้องการให้เกิดการผูกขาดอำนาจในทางการเมืองยาวเกินไป จนอาจเป็นต้นเหตุให้เกิดวิกฤตทางการเมืองได้ ซึ่งหากเทียบเคียงกับสถานการณ์ปัจจุบัน อาจเรียกได้ว่า ประเด็นนี้เป็นอีกหนึ่งระเบิดเวลาทางการเมือง ที่จะนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองบนท้องถนนได้ เพราะหากเรื่องนี้ถูกยื่นให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย จบลงที่การนับวาระดำรงตำแหน่งแบบที่พล.อ.ประยุทธ์ ได้ไปต่อ ไกลกว่าที่จะครบกำหนด ๘ ปี ในปี ๒๕๖๘ กรณีนับแบบเคร่งครัดตั้งแต่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรก ย่อมเป็นชนวนให้เกิดการปลุกกระแสต่อต้านจาก

ผู้เห็นต่างได้ ไม่ว่าจะมีความหมายมารองรับเพียงใด ก็อาจไม่มีความหมายในการสยบปัญหาสุดท้ายผลกระทบไม่ได้มีเพียงแค่ฝ่ายผู้มีอำนาจในปัจจุบัน แต่ยังสะท้อนมาถึงศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีหน้าที่วินิจฉัยข้อกฎหมายด้วย

บทสรุป

รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ สื่อมวลชนกับความท้าทาย ประชาธิปไตยไทยบนทางสองแพร่ง เป็นบทความที่ผู้เขียน มุ่งหมายที่จะนำเสนอถึงมุมมองของสื่อมวลชน จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นหลังการบังคับใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ซึ่งหลายอย่างได้สะท้อนให้เห็นถึงรากเหง้าของความขัดแย้ง ที่ส่วนหนึ่งมาจากเนื้อหาในกฎหมาย การใช้อำนาจที่ตามมาด้วยคำถาม เพราะไม่สามารถอธิบายถึงเหตุผลในการเลือกปฏิบัติได้ ซึ่งความจริงยังมีรายละเอียดอีกมากที่ไม่ได้นำเสนอในบทความนี้

วงจรรอำนาจของรัฐบาลชุดปัจจุบัน แม้จะเรียกตัวเองว่าเป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง แต่ก็มีอาจพูดได้เต็มปากว่า อำนาจที่ได้มา ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ที่กรุยทางให้ ตั้งแต่ทำให้คู่ต่อสู้หมดโอกาสได้เสียงข้างมากในสภา ไปจนถึงมี ส.ว.๒๕๐ คนเป็นแต้มต่อในการกำหนดตัวนายกรัฐมนตรี

ภายใต้โครงสร้างอำนาจเช่นนี้ แม้ผู้นำจะยังมีประชาชนจำนวนไม่น้อยให้การสนับสนุน แต่ก็มีประชาชนจำนวนไม่น้อยเช่นเดียวกัน ที่เรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากที่พล.อ.ประยุทธ์ เคยประกาศตัวเป็นคนกลาง อยู่เหนือความขัดแย้ง หลังทำการรัฐประหาร ต้องการเพียงแค่เข้ามาปฏิรูปประเทศ ปัจจุบันกลายเป็นคู่ขัดแย้งเสียเอง ซึ่งนับวันจะมีความซับซ้อนของปัญหามากขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่การเคลื่อนไหวบนท้องถนนก็ทวีความรุนแรงมากขึ้น จนยังมีอาจหาข้อยุติได้ว่า จะจบลงที่ตรงไหน

ส่วนรัฐสภา แม้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่ก็หยุดอยู่เพียงแค่การเลือกตั้งด้วยบัตรสองใบ ไม่ได้ตอบโจทย์ที่ต้องการให้รัฐธรรมนูญมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ทำให้กระแสแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับยังคงอยู่ เปรียบเสมือนคลื่นใต้น้ำที่รอวันสูกองมของสถานการณ์ ที่อาจปะทุกลับมากลายเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงได้ตลอดเวลา

การทำหน้าที่สื่อมวลชนจึงต้องมีความระมัดระวังมากขึ้นตามไปด้วย เป็นความท้าทายในวิชาชีพบนความเปราะบางของสถานการณ์ที่ประชาธิปไตยไทย เดินมาถึงทางสองแพร่ง จบที่ตรงไหน ไม่มีใครคาดการณ์ได้ แต่สังคมนี่ผู้มีอำนาจพึงตระหนักคือ “สังคมที่ไร้ความเป็นธรรม ย่อมนำมาซึ่งความวุ่นวาย” จะลดความวุ่นวายของสังคมได้ ก็ต้องลดเงื่อนไขที่เป็นต้นตอของความขัดแย้ง